

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ ОБРІЇ

ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ ЛЕОНІДА ДАЦЕНКА «МІЙ МАНІФЕСТ...»

Немченко І. В.,

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри

української й слов'янської філології та журналістики

ORCID ID: 0000-0003-3041-1313

nemchenko1958@ukr.net

Херсонський державний університет

За період сучасної російсько-української війни, попри екстремальність обставин, опубліковано багато ліричних книжок, присвячених цій проблематиці. Назвемо хоча б такі з них: «Вірші та пісні» Г. Бабіча, «Відлуння окопів» О. Бородая, «Тільки не пиши мені про війну» П. Вишебаби, «Тюремна пісня» О. Герасим'юк, «Міст через вічність» О. Гошилика, «Вірші з війни» Б. Гуменюка, «Життя Марії» С. Жадана, «Квіти і зброя» В. Карпиленко, «Гільзи у кишені» А. Кириченка, «Дніпро рятує Україну» В. Кулика, «Шрамована пам'ять» О. Лисака, «Орда, або Хатят лі рускіє вайни...» А. Музичука, «Ранок 24-го» Р. Новікова, «Так мовчав Заратустра» С. Пантюка, «Грань» В. Патоли, «Навиліт. Рими калібру 5.45» С. Скальда, «Молитва» Д. Торохтушко, «Як вигинається воєнне коло» Я. Черногуз, «На лінії невидимих фронтів» Ю. Щербика, «Абрикоси Донбасу» Л. Якимчук тощо.

Серед них не губиться й книжка віршів «Мій маніфест...» черкаського письменника (члена НСПУ з 2010 р.), журналіста, громадсько-політичного діяча Леоніда Миколайовича Даценка (нар. 1963 р.) з характерним імперативом: «Задля звитяг ми будем діять твердо – / одна держава, одна мова, одна церква» [1, с.10]. За словами В. Коваленко, співець є «одним із небагатьох сучасних «дзвонарів», чие закличне борцівське слово, як дзвін-почасник, будить-пульсує-нагадує-оговтує-спонукає нас, часто розчарованих, збайдужілих і зневірених українців – до боротьби. Боротьби, насамперед, духовної, бо ж коли вже «із України виганяють Україну», то тут слід справді говорити про виразку національного духу» [2, с.8]. На дієвість письменникового слова вказує й побратим по перу В. Захарченко: «Трагедійно-оптимістична Даценкова поезія кличе в атаку» [3, с.79]. А ще він означає деякі характерні для співця жанрові модифікації: «Л. Даценко не обмежується публіцистичним віршем. Йому підвладні різні форми: ліричний вірш, дума, балада, містерія, є цикл філософських поезій...» [3, с.80]. А В. Поліщук відзначає успіхи письменника в царині любовно-еротичної лірики (збірка «І стегна підпливуть, як дві фореелі...»), яка «відзначається органічною образністю, вмінням утримати відвертість словокартини на етичній межі» [4,

с.304], а також перейнятість книжок «Український лев» та «І янгол з автоматом на плечі» досить «виразним національним, україноцентричним змістом і духом, бойовитістю, закличністю не без певної міри публіцистичності» [там само]. Як відзначає О. Фещенко, тексти митця – «це гостра громадянська лірика на межі нових викликів і пророцтв. Попри трагізм окремих віршів, у цілому вона життєствердна й палка, як гучний закличний дзвін, що зве підніматись з колін, брати зброю (фізично й духовно), ставати в лави задля боротьби. За Україну, за свою душу, за саме життя...» [5, с.7]. Саме жанрово-тематичні пошуки поета й привернули нашу увагу. Письменник має реальні творчі здобутки, удостоєний звання Лауреата літературних премій імені В. Симоненка (2011) та імені Т. Осьмачки (2023). А проте лишається порівняно малодослідженим (публікації Т. Воронцової, В. Захарченка, В. Кобиляцької, В. Коваленко, І. Кошової, В. Поліщука, О. Синицької, О. Стежко, О. Фещенко. Н. Філахтової тощо).

Метою нашої розвідки є простеження жанрово-тематичного діапазону ліричної збірки «Мій маніфест...» Л. Даценка.

Повна й досить розлога назва студійованої книжки поета – «Мій маніфест: одна держава, одна мова, одна церква» – мимоволі нагадує гучні гасла на білбордах та в політичній рекламі на телебаченні під час виборчих кампаній. І це не випадково. Адже Л. Даценка протягом багатьох років працював у депутатському середовищі (помічником-консультантом депутата Верховної Ради І. Зайця), виконував функції радника Черкаського міського голови тощо. А ще має досвід журналістської роботи в газетах «Зоря», «Молодь Черкащини», медіа-групі «Нова молодь Черкащини» – «Дзвін.медіа». Отже, як людина публічна постійно перебував у гущі громадсько-політичного життя і про цю сферу пише не з чужого голосу, а з власних переконань. З іншого боку, в назві книжки звучить не просто гасло, означається необхідний стиль життя і українця, і України, особливо ж у такі смертельно небезпечні моменти буття як війна.

Літературно-мистецьке й громадсько-політичне кредо письменника означене в багатьох текстах збірки («Мій маніфест», «Звеличують рабів не дуже вдячна справа...», «Сьогодні уже недоречно...», «А люди що? Дай хліба, дай видовищ!..», «Не бійтеся високих слів...», у циклі «Вірити!»).

Історіософія та героїка, які органічно проглядають крізь усю збірку Л. Даценка («Мій маніфест», «На сході сонце не сходить...», «Сонет розп'яття», «Урок», «Зруйнована майже Святославова вежа...», «Із посіяних зерен зростають ножі...», «Коли вночі тебе розбудять...», «Все мина...», «На повні груди дихать Україною...»), споріднюють доробок автора зі знаменитими текстами поетів Празької школи, особливо Є. Маланюка й О. Ольжича. Про подібні перегуки на матеріалі попередніх книжок співця «Український лев» та «І янгол з автоматом на плечі» вже вів мову В. Поліщук [4, с.304-305]. Він же відзначав, що «ліричний герой поезії Д[аценка] – український патріот, воїн, боєць, передовсім сильний духом» [4, с.304]. Це ж можемо сказати й про

книжку «Мій маніфест...», де відлунюють характерні для «пражан» ідеї єдності й порозуміння між національною елітою та широким загалом, прагнення до «веж духовності», зневаги до небезпек та смерті, вірності побратимському обов'язкові та ін. Наприклад, у такому ідеологічному серпанку й подібній стилістиці витримано замальовку з княжих часів: «Із посіяних зерен зростають ножі, / і лоскоче нам груди колосся залізне... / і боязко дивляться очі чужі – / їм сховатись у нори вже пізно! Ми п'ємо вино із вузьких черепів, / вдивляючись вдалеч уперто, / і співаємо думу, яку прохрипів / наш товариш в бою перед смертю. / Лягаєм спочить, постеливши степи, / і Дніпром укриваючи ноги... / Тільки князь біля вогнища довго не спить – / розмовляє про вічне із Богом...» [1, с.31] («Із посіяних зерен зростають ножі...»). Водночас у книжці Л. Даценка віддається данина шани й героїчній поезії материкових авторів часів Другої світової війни, зокрема М. Бажана. У вірші «На сході сонце не сходить...» він подає видозмінену аплікацію з невмирущої «Клятви», пристосовуючи її до нашого сьогодення з реаліями російсько-українського протистояння: «Ніколи не буде моя Україна / рабою московських катів!» [1, с.12].

Поряд із історіософічними та героїчними мотивами у збірці представлено сатиричну тематику («Ре...волюція», «Із України виганяють Україну...», «Байдужість знову входить в моду...», «Спішиш в бордель, як на причастя...»), екологічну проблематику («Птахи на наші голови...»).

Серед розмаїття жанрових модифікацій, запропонованих автором у збірці, слід виділити маніфест («Мій маніфест», «Звеличують рабів не дуже вдячна справа...», «Український лев»), поезію-заклик («На сході сонце не сходить...», «Серед зневіри, розпачу, плачів...», «Ви працювали, як раби...»), марш («Ми запалили смолоскипи. Ми йдемо!»), послання («Товариш твій – тамбовський вовк...»), присвяту («Т. Осьмачці»), притчу («Притча про неолов'яних солдатиків», «Залізні ліліпути»), баладу («Балада про тітчин комунізм», «Балада про доброго дядечка»), оду («Ода»), бувальщину («Вечір. Диван. Коньяк і лобстери...»), сатиру («Вороння понад Уманню...», «Коли блазень придворний вилазить на трон...», «При грошах, дачах, і чинах...», «Щоб вдовольнить чужинську плоть...», «У них є все: заводи, землі, пси...»), вірш-монолог («Як було добре на війні...»), вірш-сповідь («Сповідь енкаведиста»), медитацію («Нема з ким сісти...»), портрет («Що москалю...», «Обивателі, рідненькі обивателі...»), антиутопію («2025-й»), містерію («Вони у Каневі», «Містерія 2020-х»), віршовану новелу («Новела буднів») та ін. Поет також апробує біблійні та церковні жанроформи: євангеліє («Євангеліє від Леоніда»), псалом («Великоднє») тощо.

Вірш «Ода» слід сприймати скоріше як антиоду, гостру сатиру, оскільки її герої – «раби, прикуті до галер» – настільки звикли до несвободи, що й каторга їм стала «отчим домом»: «Без ланцюгів будеш іти, / до весел кидатися будеш. / Від миски юшки-баланди – / аж розпирає щастям груди...» [1, с.38].

Героїко-кумедний опус «2025-й» із авторським підзаголовком «антиутопія» вимальовує марш сучасного українського воїнства вулицями враженої від широкого захвату французької столиці: «Ми маршируєм гордо по Парижу, / тріпочуть в небі синьо-жовті прапори... / Бруківка чоботи нам пособачи лиже, / і парижанки шляпки – догори! / Старий француз шепоче: «Ще не вмерла...», – / йому набрид вже сморід «марсельєз». / А молоді захоплено і вперто / стають до наших лав... Їх дух воскрес!» [1, с.25]. Це й натяк на давно заслужене місце України в НАТО, це й перегук епох, адже неодноразово в минулому українське козацтво як союзник не лише маршувало вулицями європейських міст, а й виявляло військову доблесть та чудеса героїзму в багатьох битвах. Тож не такою вже й фантастичною є ця патетично репрезентована картина: «Ми розриваєм простір тихих вулиць, / карбуючи свій переможний крок... / Привіт, гнила Європа! Ми вернулись, / щоб дати тобі нову гарячу кров!» [там само].

Поет схильний до циклізації («Диптих про вкрадене слово» складається з віршів «Коли забиратимуть слово...» та «На тебе відкрили лови...»; диптих «Вірити!» – з творів «Зневіро розневірена – умри!..» та «Стиснувши зуби і кулаки...»; пентаптих «Болючі катрени» – з мініатюр «Сьогодні уже недоречно...», «А люди що? Дай хліба, дай видовищ!..», «Не бійтеся високих слів...», «За все розплачуватись треба...», «Ніби ж сміливий і впертий...»).

Небезпідставно стверджує В. Коваленко: ознайомившись із творами поета, «ніхто не залишається байдужим: ще раз і ще перечитують книжки Даценка – аби пізнати себе сьогоднішніх, учути вчорашніх та збагнути завтрашніх» [2, с.9]. Чергова збірка письменника стане для багатьох і порадником і супутником по життю та боротьбі.

Література

1. Даценко Л. Мій маніфест: одна держава, одна мова, одна церква. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2021. 86 с.
2. З Україною у серці. Леонід Даценко : біобібліогр. нарис / Комунал. закл. «Обл. б-ка для юнацтва ім. В. Симоненка» Черкас. обл. ради; авт.– уклад. Н. М. Філахтова; авт. вступ. статті В. М. Коваленко. Черкаси: [б.в], 2012. 32 с.
3. Захарченко В. Коли слово – меч. *Даценко Л. Мій маніфест: одна держава, одна мова, одна церква.* Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2021. С.79-81.
4. Літературна енциклопедія Черкащини. Т.1: А – К /автор-уклад. В. Поліщук. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2020. 668 с.
5. Фащенко О. Той, хто дихає на повні груди Україною. *Даценко Л. Мій маніфест: одна держава, одна мова, одна церква.* Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2021. С.7.

Немченко І.В. Жанрово-тематичні обрії поетичної збірки Леоніда Даценка «Мій маніфест...». *Way Science: International Electronic Scientific and Practical Journal*. 2023. August: *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Summer Debates: Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Internet Conference, August 3-4, 2023*. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, С.359-361. <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2023/08/Conference-Proceedings-August-3-4-2023-1.pdf>